Kazakistan Cumhuriyeti
Nur-Mübarek Mısır İslam Kültürü Üniversitesi
Din Bilimleri bölümü doktora öğrencisi Murathan Mahmet'in
6D020600-Din Bilimi (Dintanu) alanında PhD unvanını almak için hazırladığı
"Akıt Ülimciulı'nın dünya görüşü-din ilişkisi" ("Religious and worldview ideas of Akyt Ulimzhiuly") adlı doktora tezine yazılan

REFERANS

Mahmet Murathan'ın "Akıt Ülimciulı'nın dünya görüşü-din ilişkisi" başlıklı doktora tezi, Kazak halkının dini gelenekleri ve manevi mirasını araştırmaya yönelik son derece önemli bir çalışmadır. Bu araştırma, ülkenin milli kimliğini koruma ve kültürlerarası diyaloğu güçlendirme alanlarında özel bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, Çin'in Sincan bölgesinde doğmuş Akıt Ülimciulı gibi tarihi şahsiyetlerin eserlerinin incelenmesi, Kazak halkının manevi hayatının önemli dönemlerini anlamaya olanak sağlama niteliği taşımaktadır. Akıt'ın dini-eğitimsel faaliyetleri aracılığıyla halkın dini bilgisini artırmadaki rolü ve eserlerinin günümüz toplumundaki önemi açıkça tebellür ettirilmektedir.

Tezde, Akıt Ülimciulı'nın dini dünya görüşü fikirleri din bilimsel açıdan kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır. Akıt'ın eserleri, Çin'deki Kazakların dini yaşamına, eğitim sistemine ve milli manevi mirasına yaptığı katkıları ortaya koymaktadır. Doktora öğrencisi, Akıt'ın eserlerindeki etik ve ahlaki ilkeleri inceleyerek, bunların günümüzün sosyal ve kültürel sorunlarını çözmedeki potansiyel kullanım alanını belirlemektedir. Ayrıca, Akıt'ın eserleri aracılığıyla İslam'ın Kazak kültürüyle uyumlu yönlerini göstermesi bilimsel bir yenilik olarak kabul edilmektedir.

Tez, giriş ve üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın genel özellikleri sunulup, çalışmanın önemi, amacı, hedefleri ve konusu belirlenmektedir. Doktora öğrencisi, araştırmanın temel teorik ve yöntemsel temellerini tanımlayarak, tarihi ve metodolojik yönlere genel bir bakış sağlamaktadır. Akıt Ülimciulı'nın eserlerinin, Kazak toplumunun manevi ve kültürel değerlerini korumadaki rolü vurgulanmaktadır.

Birinci Bölüm: Akıt Ülimciulı'nın Dünya Görüşünün Oluşumundaki Sosyal-Tarihsel Temeller. Bu bölümde, 19. ve 20. yüzyıllardaki Çin Kazaklarının dini ve sosyal durumları incelenmektedir. Akıt'ın dünya görüşünü etkileyen tarihsel, kültürel ve siyasi faktörler analiz edilmektedir. Akıt'ın dini bakış açılarının, içinde bulunduğu çevre ve aldığı eğitimin etkisiyle şekillendiği açıkça ortaya konulmaktadır. Ayrıca bu bölümde dini eğitim çalışmalarının Kazak toplumundaki sosyal ve kültürel değişimlere olan etkisi gösterilmektedir.

İkinci Bölüm: Akıt'ın Eserlerindeki Teolojik ve Etik Görüşler. Bu bölüm Akıt'ın eserlerindeki teolojik ve ahlaki-etik düşüncelere odaklanmaktadır. Akıt'ın eserlerinde, İslam'ın temel ilkelerinin Kazak kültürüne entegre edilme yöntemleri ele alınmaktadır. Doktora öğrencisi, Akıt'ın eserlerindeki dini eğitim, ahlaka çağrı ve insanlık ilkelerini teşvik etmedeki önemli rolünü vurgulamaktadır. Ayrıca, Akıt'ın diğer dini düşünürlerle olan paralellikleri de karşılaştırmalı bir şekilde incelenmektedir.

Üçüncü Bölüm: Akıt'ın Eserlerinin Günümüzdeki Önemi ve Uygulamalı Değeri. Akıt'ın eserlerinin çağdaş Kazak toplumu için taşıdığı önem üzerinde durulmaktadır. Tez sahibi, Akıt'ın eserlerini analiz ederek, onun Kazak edebiyatı ve kültüründeki dini türlerin gelişimine

yaptığı katkıları ortaya koymaktadır. Ayrıca, Akıt'ın dini-etik fikirlerinin günümüzdeki dini ve kültürel sorunların çözümündeki potansiyel uygulama alanlarını incelemektedir. Bu bölümde, Akıt'ın mirası ulusal manevi yenilenme yolunda önemli bir değer olarak sunulmaktadır.

Sonuç bölümünde araştırmanın temel bulguları ve sonuçları özetlenmektedir. Akıt Ülimciulı'nın dini dünya görüşünün, Kazak halkının manevi yaşamında özel bir dönem olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Doktora öğrencisi, Akıt'ın eserleri aracılığıyla Kazak halkının dini bakış açılarını ve kültürel değerlerini korumanın yeni yöntemsel temellerini önermektedir. Akıt'ın eserlerinin çağdaş toplum için önemli yönleri ortaya koyup manevi mirasının değerini göstermektedir.

Mahmet Murathan'ın doktora tezi, bilimsel düzeyde iyi hazırlanmış olup, Kazak halkının manevi mirasının araştırılması alanına büyük bir katkı sağlamaktadır. Çalışmada belirlenen hedefler tam olarak yerine getirilmiş, araştırmanın bilimsel yeniliği ve pratik önemi somut kanıtlarla desteklenmiştir. Bu çalışma, Kazak halkının manevi mirasının araştırılmasına önemli bir katkı sağlamaktadır.

Sonuç olarak, Mahmet Murathan'ın "Akıt Ülimciulı'nın dünya görüşü-din ilişkisi" adlı doktora tezi, bilimsel bir çalışmanın metod, menba ve muhteva gerekliliklerine uygun olarak hazırlanmış olup aday 6D020600-Din Bilimi (Dintanu) alanında PhD unvanını almaya layıktır.

Yurtdışı akademik danışman:
T.C. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
İslam Tarihi ve Sanatları bölümü
İslam Tarihi Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Seyfettin Erşahin

Қазақстан Республикасы
Нұр-Мүбарак Египет ислам мәдениеті университеті

PhD Дінтану бөлімінің студенті Мұратхан Махметтің
докторлық диссертациясына
(6D020600-Дінтану)
РЕЦЕНЗИЯ

Докторлық диссертацияның тақырыбы: «Ақыт Үлимжиұлының діни және дүниетанымдық идеялары» («Religious and worldview ideas of Akyt Ulimzhiuly»)

Мұратхан Махметтің «Ақыт Үлимжиұлының діни және дүниетанымдық идеялары» атты докторлық диссертациясы Қазақ халқының діни және рухани мұрасына бағытталған аса маңызды жұмыс болып табылады. Бұл зерттеу елдің ұлттық бірегейлігін сақтау және мәдениетаралық диалогты нығайту саласында ерекше мәнге ие. Осы контексте Қытайдың Синьцзян өңірінде туған Ақыт Үлимжиұлы сияқты тарихи тұлғалардың еңбектерін зерделеу қазақ халқының рухани өмірінің маңызды кезеңдерін түсінуге мүмкіндік береді. Ақыттың діни-білім беру қызметі арқылы халық арасында діни білім деңгейін арттырудағы рөлі, сондай-ақ қазіргі қоғамдағы еңбектерінің маңызы зерттеуде айқын көрінеді.

Диссертацияда Ақыт Үлимжиұлының діни дүниетаным туралы идеялары кешенді теологиялық аспектіде қарастырылады. Оның еңбектері Қытайдағы қазақтардың діни өміріне, білім беру жүйесіне және ұлттық-рухани мұраға қосқан үлесін ашады. Докторант Ақыттың жұмысындағы этикалық және моральдық қағидаттарды талдайды және олардың қазіргі заманғы әлеуметтік және мәдени проблемаларды шешуде әлеуетті қолданылуын анықтайды. Бұдан басқа, Ақыттың еңбектері арқылы қазақ мәдениетімен үйлесімді ислам аспектілерін көрсету ғылыми жаңалық болып танылады.

Диссертация кіріспеден, үш бөлімнен және қорытындыдан тұрады. Кіріспеде зерттеудің жалпы сипаттамалары берілген, оның маңыздылығы, мақсаты, міндеттері және зерделеу мәні айқындалған. Докторант зерттеудің тарихи және әдіснамалық аспектілеріне жалпы шолу жасай отырып, оның негізгі теориялық және әдіснамалық негіздерін сипаттайды. Ақыт Үлимжиұлы еңбектерінің қазақ қоғамының рухани және мәдени құндылықтарын сақтаудағы рөліне ерекше назар аударылады.

Бірінші бөлім: Ақыт Үлімжіұлының дүниетанымын қалыптастырудың әлеуметтік-тарихи негіздері. Бұл бөлімде XIX-XX ғасырлардағы Қытай қазақтарының діни және әлеуметтік жағдайы қаралады. Ақыт дүниетанымының қалыптасуына әсер еткен тарихи, мәдени және саяси факторлар талданады. Оның діни көзқарастары қоршаған ортаның және ол алған білімнің әсерінен қалыптасқаны анық көрінеді. Сондай-ақ бөлімде діни-білім беру қызметінің қазақ қоғамындағы әлеуметтік және мәдени өзгерістерге әсері ашылады.

Екінші бөлім: Ақыт еңбектеріндегі теологиялық және этикалық көзқарастар. Бұл бөлім Ақыт Үлимжиұлының еңбектерінде көрініс тапқан теологиялық және моральдық-этикалық көзқарастарға арналған. Исламның негізгі қағидаттарын қазақ мәдениетіне ықпалдастыру әдістері қарастырылады. Докторант Ақыттың діни білім берудегі, адамгершілікке шақырудағы және гуманистік құндылықтарды ілгерілетудегі маңызды рөлін атап көрсетеді. Бұдан басқа, Ақыттың басқа да діни ойшылдардың идеяларымен көзқарастарына салыстырмалы талдау жүргізіледі.

Үшінші бөлім: Ақыт еңбектерінің өзектілігі мен қолданбалы мәні. Бұл бөлімде Ақыт Үлимжиұлы еңбектерінің қазіргі қазақ қоғамы үшін маңызы қарастырылады. Диссертацияның авторы Ақыттың қазақ әдебиеті мен мәдениетінің діни жанрларын дамытуға қосқан үлесін аша отырып, оның шығармаларын талдайды. Бұдан басқа, қазіргі заманғы рухани және мәдени проблемаларды шешуде оның діни-этикалық идеяларын

қолданудың мүмкін салалары зерттеледі. Бұл тұрғыда Ақыт мұрасы ұлттық рухани жаңару жолындағы маңызды құндылық ретінде көрінеді.

Қорытынды бөлімде зерттеудің негізгі қорытындылары мен нәтижелері жинақталған. Ақыт Үлимжиұлының діни дүниетанымы қазақ халқының рухани өміріндегі ерекше кезеңді білдіретіні анық көрсетілген. Докторант Ақыт еңбегінің негізінде қазақ халқының діни көзқарасы мен мәдени құндылықтарын сақтаудың жаңа әдіснамалық тәсілдерін ұсынады. Сонымен қатар, оның шығармаларының қазіргі қоғам үшін өзектілігі анықталды, бұл оның рухани мұрасының құндылығын көрсетеді.

Махмет Мұратханның докторлық диссертациясы жоғары ғылыми деңгейде орындалған және қазақ халқының рухани мұрасын зерттеуге елеулі үлес қосады. Жұмыста қойылған мақсаттарға толығымен қол жеткізілді, зерттеудің ғылыми жаңалығы мен практикалық маңыздылығы нақты дәлелдемелермен бекітілді. Осылайша, бұл зерттеу қазақ халқының мәдени және діни мұрасын зерттеуге қосқан құнды үлесі болып табылады.

Қорытындылай келе, Махмет Мұратханның «Ақыт Үлимжиұлының діни және дүниетанымдық идеялары» тақырыбындағы докторлық диссертациясы ғылыми зерттеудің әдістемелік, дереккөздік және мазмұндық талаптарына сәйкес дайындалды және 6D020600-Дінтану саласындағы кандидат дінтану саласында PhD ғылыми дәрежесін беруге лайықты.

Шетелдегі академиялық консультант
Профессор, доктор Сейфетин Эршахин
Ислам тарихы кафедрасының меңгерушісі
Ислам тарихы және ислам өнері кафедрасы
Түркия Республикасының
Анкара университетінің теология факультеті
(мөр, қолы)

Перевод текста с турецкого языка на казахский язык
выполнен переводчиком ИП «Интерсервис» ИИН 710522400092
Джапаровой Динар Дуанбаевной.
Пятого февраля две тысячи двадцать пятого года.
город Алматы, Республика Казахстан.

Подпись: Джапарова Динар Дуанбаевна
Ф.И.О. подпись

Я, Котов Дмитрий Анатольевич, частный нотариус города Алматы, Республики Казахстан, действующий на основании лицензии № 13003269 от 05.03.2013 года, выданной Комитетом регистрационной службы и оказания правовой помощи Министерства Юстиции Республики Казахстан, свидетельствую подлинность подписи переводчика Джапаровой Динар Дуанбаевны. Личность переводчика установлена, дееспособность и полномочия проверены.

Зарегистрировано в реестре № 541
Взыскано: 118 тенге

Нотариус

Прошнуровано
Пронумеровано 5
Нотариус

ZZ0903809420976197076C732089E
Нотариаттық іс-әрекеттің бірегей нөмірі / Уникальный номер нотариального действия